

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Рада молодих учених Університету Ушинського

Історико-філологічний факультет

Кафедра всесвітньої історії та методики її навчання

«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»

12 березня 2026 року

Збірник матеріалів

Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

Одеса, 2026

УДК: 930.2 + 930.85 + 94

DOI: <https://doi.org/10.24195/HistoricalStudies2026>

*Рекомендовано вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 13 від 30 квітня 2026 р.)*

Рецензенти:

Покась М. С. – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, політології та соціології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Атаманюк З. М. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Історична наука в умовах війни очима здобувачів вищої освіти та молодих учених: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. Одеса: Університет Ушинського, 2026. 142 с.

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої дослідженню наступних концептуальних питань сучасної історичної науки: історія Стародавнього світу та Середніх віків, історія Нового часу, проблеми новітньої історії та сучасності, Історія дипломатії та міжнародних відносин, історія війн та військової справи. А також матеріали в сфері методики навчання історичних дисциплін в закладах освіти, що значно розширює дослідницькі межі.

Матеріали, подані у збірнику будуть корисними для науковців, освітян та всіх хто прагне вдосконалити освітній процес та сприяти розвитку сучасної історичної науки.

**«Історична наука в умовах війни очима здобувачів вищої освіти
та молодих учених»**

12 березня 2026 року

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова:

Красножон Андрій Васильович – ректор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор історичних наук, професор.

Заступники голови:

Музиченко Ганна В'ячеславівна – проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор політичних наук, професор.

Кон Олена Олександрівна – декан історико-філологічного факультету ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», кандидат філологічних наук, доцент кафедри словянського мовознавства.

Ковальський Станіслав Валентинович – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Члени оргкомітету:

Окорокова Віра Вікторівна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Добролюбська Юлія Андріївна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Яновська Лариса Григорівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Зміст		
Історія Стародавнього світу та Середніх віків		
Гузєря С. Ю.	До критичного перегляду карнавальної концепції М. М. Бахтіна	8
Дабіжа О. С.	Місце ронінів у японському суспільстві	15
Жимолостнова В. В.	Елліністичні освітні моделі та розвиток архітектурної освіти в середньовічному арабо-ісламському світі	19
Історія Нового часу		
Беляков Д.	«В Ялті не буває зими»: погода й клімат Криму в текстах мандрівників кінця XVIII – початку XX ст.	27
Добролюбська Ю. А.	Міхаель Константінос – грецький лікар та історик медицини XVIII століття	29
Єклема М. А.	Конфесійна історіографія марійних центрів Речі Посполитої: досвід о. Вацлава Новаковського	33
Русєв І. І.	Історіографічний аспект трансформації ролі самурайства в японському суспільстві доби періоду Мейдзі	37
Теплякова Є. Е.	Єзуїтські місії в новій Франції як простір міжкультурної взаємодії XVII ст.	40
Шевченко О. Ю.	Аболіціонізм у США в середині XIX ст.: ідеологічні засади та основні етапи руху	46
Проблеми Новітньої історії та сучасності		
Бессонов Р. О.	Передумови і створення британського Арабського бюро в роки Першої світової війни	52
Нікорчук А. Д.	Кінець «Братерства і єдності»: Демонтаж культу особистості Тіто	56

Теплякова Є. Е.,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна)

ЄЗУЇТСЬКІ МІСІЇ В НОВІЙ ФРАНЦІЇ ЯК ПРОСТІР МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ XVII СТ.

У XVII ст. територія Нової Франції стала важливим осередком місіонерської діяльності Товариства Ісуса. Єзуїтські місії традиційно розглядаються в історіографії переважно як інструмент християнізації та складова колоніальної політики Франції, водночас недостатньо уваги приділяється соціокультурному виміру їхньої діяльності, зокрема, процесам взаємодії, взаємовпливу та трансформації, що виникали внаслідок контактів між європейськими місіонерами та корінними народами Північної Америки.

Проблема полягає в необхідності переосмислення єзуїтських місій не лише як одностороннього процесу культурної експансії, а як простору міжкультурної комунікації, у межах якого відбувалися складні процеси адаптації, інкультурації та соціальної трансформації. Аналіз цього аспекту дозволяє глибше зрозуміти характер колоніального суспільства Нової Франції та специфіку контактів між європейською та автохтонними культурами.

Процес колонізації Францією території сучасної східної Канади почався ще у XVI ст., а на початку XVII ст. у Новій Франції вже існували повноцінні поселення та місцева адміністрація. Колонія поділялася на два ключові центри – Акадію, розташовану на східному узбережжі, та Квебек, заснований відомим французьким колонізатором Самюелем Шампленом у 1608 р. в районі р. Св. Лаврентія. Таке розташування допомагало французьким колоністам мати доступ до морського узбережжя, де йшло суперництво з англійцями, і давало можливість проникнути вглиб континенту, до району Великих озер, що був густо заселений корінними племенами Північної Америки [6, с. 15].

Економічною основою Нової Франції швидко стала торгівля хутром, яке вони обмінювали у місцевих жителів на європейські товари. Вже в перші десятиліття XVII ст. виникають торгівельні компанії, які потім були реорганізовані кардиналом де Рішельє у 1627 в компанію Нової Франції. В той же час у Нову Францію прибувають перші місіонери, оскільки Франція була зацікавлена у «францизації» своїх колоній, щоб протидіяти впливу англійських

колоністів, які у 1610-х рр. вже активно досліджували райони Гудзонова залива. Спочатку у Нову Францію прибувають представники францисканського ордену – реколлекти – які заснували першу католицьку місію у 1614 р. в Квебеці, а у 1625 р. французький король Людовік XIII вирішує направити сюди єзуїтів, з огляду на їх успіхи в Європі [3, с. 7].

І, хоча місіонери повинні були забезпечити торговельним компаніям гарантію постійних торговельних союзів з індіанцями та, тим самим, закріпити позиції Франції в торгівлі хутром, дуже швидко світські та духовні сили колонії розходяться в своїх поглядах і цілях. Якщо торговці хутром переслідували в першу чергу комерційні цілі, тому їм було вигідно збереження традиційного життєвого устрою індіанців та обмін хутра на алкоголь, що було дуже розповсюдженим явищем у північноамериканських колоніях, то представники єзуїтських місій вважали це розбещенням та намагалися викоринити, часто вступаючи в конфлікти з торговцями [4, с. 114-115].

Незважаючи на численні проблеми, які виникнуть на шляху створення єзуїтами місій у Новій Франції, у 1620-1640 рр. їм вдається досягти значних успіхів в цій справі, багато в чому завдяки діяльності перших «батьків» північноамериканських місій – Жану де Бребефу, Шарлю Лалеману і Філіберу Нуаро.

Специфіка просвітницької та місіонерської діяльності єзуїтів. Оскільки французькі колонії у Північній Америці заселялися значно повільніше, ніж англійські, а у другій половині XVII ст. французький уряд спеціально гальмував процес переселення французьких підданих до Канади (це було пов'язано, в першу чергу, з діяльністю міністра фінансів Ж.-Б. Кольбера), французька колоніальна політика з самого початку обирає шлях асиміляції корінного населення замість знищення або витіснення, як це робили іспанці чи англійці. Асимільовані індіанці могли б стати повноцінним населенням колоній та навіть отримати французьке підданство. Головною умовою для цього була «францизація» та інкультурація племен, і велика роль в цьому процесі відводилася їхній християнізації, чим і займалися єзуїти [2, с. 22-23].

Єзуїтські місіонери, на відміну від францисканських, які обрали традиційний шлях християнізації (ізоляція індіанців від їхньої культури та намагання християнізувати їх через нав'язування французької мови і культури), притримувалися думки, що зовсім необов'язково «перетворювати індіанців на французів», адже основною метою була саме християнізація. Єзуїти намагалися знайомити туземців з християнством без пригнічення їхньої культури,

засновували місії безпосередньо в поселеннях індіанців, «уходили з ними в ліси» (так звані «летючі» місії) і робили спроби пов'язати туземні уявлення про віру та мораль з християнськими принципами. Така відкритість, а також містицизм та пишність, характерні для католицької церкви, приваблювали корінні народи Канади, які знаходили в такому християнстві певну схожість зі своїми культурами, тому в першій половині XVII ст. єзуїти мають більший успіх, ніж протестантські проповідники. Зокрема, французам вдалося залучити на свій бік велике та впливове плем'я Великих Озер – гуронів, а також інші канадські племена – мікмаків, монтаньє, алгонкінів, наскапі [2, с. 24].

Але просвітницька та місіонерська діяльність єзуїтів супроводжувалася певними проблемами. Зокрема, повністю провалилася спроба поширити серед аборигенів землеробську культуру та осілий спосіб життя, що на початку діяльності місій було важливим завданням. Для досягнення цієї мети було запроваджено декілька заходів – наприклад, торгівельні переваги для осілих та хрещених туземців, можливість заключати міжетнічні шлюби, створення системи редуцій, що була за своєю суттю схожа на більш відому систему єзуїтських редуцій в іспанських колоніях. Також часто практикувалося створення спеціальних місіонерських шкіл-інтернатів для хлопчиків і дівчат, де їх не тільки знайомили з основами католицизму, а і привчали до землеробства і осілого способу життя. Та значних успіхів цей ряд заходів не мав: по-перше, індіанці дуже неохоче віддавали своїх дітей до шкіл, що було зумовлено їхньою культурою та маленькою кількістю дітей в туземних сім'ях (2-3 дитини, в той час як в християнських сім'ях – до 10 дітей), по-друге, дорослих туземців також не сильно приваблювала землеробська праця, адже їхнім основним заняттям протягом століть було полювання. До того ж, дуже мала кількість індіанців дійсно глибоко вникала в сутність та ідеали християнства, і мотивації змінювати знайому торгівлю хутром на складну працю землероба у них не було [5, с. 105-106].

До того ж, європейські колонізатори привезли з собою в Америку не тільки просвітницькі ідеї та нові технології, а й хвороби, раніше невідомі корінному населенню цих земель, та спиртні напої. Протягом усього XVII ст. індіанці регулярно страждали від епідемій (особливо багато туземців гинуло від віспи), і це також чинило певні перешкоди діяльності місіонерів. Туземці не могли не помітити, що з появою у них в поселенні «чорних ряс», як вони звали єзуїтів, приходять і хвороби. І доволі швидко у них вибудовуються чіткі асоціації, відомі випадки досить агресивної поведінки туземців на адресу єзуїтів. Спиртні напої

дуже швидко стають другою по популярності причиною смертей серед індіанських племен, адже їхні організми не були пристосовані до алкоголю, а самі туземці часто не могли контролювати вживання алкоголю, що було пов'язано з їхньою культурою, в якій чим більше ти змінюєш свою свідомість, тим краще. Єзуїти в своїх «Реляціях» самі неодноразово зазначали, що «пияцтво шкодить більше, ніж усі демони разом» [5, с. 107].

Соціокультурна трансформація автохтонного населення та французьких колоністів. Офіційний політичний курс Франції, яка обрала не заселення своїх колоній переселенцями, а асиміляцію та інкультурацію індіанців, та стратегії місіонерської діяльності єзуїтів, які найголовнішою своєю задачею ставили повернути туземців на «шлях істинний», зумовили доволі тісну і цікаву взаємодію між корінним та новим населенням та трансформацію соціокультурного життя в Новій Франції.

Зокрема, у середовищі французьких колоністів виникає і шириться професія траппера – «лісового бродяги», який уходив глибоко в ліси в погоні за хутром. Особливо багато трапперів виникає у середині XVII ст., коли Нова Франція регулярно потерпала від воєн з союзом ірокезьких племен, які завжди негативно відносилися до французів та не бажали розширення території Нової Франції. У ірокезів була одна значна перевага – вони набагато краще орієнтувалися в канадських лісах, і дуже швидко торгівля хутром, яку вела Нова Франція, починає страждати через те, що ірокези захоплюють території тих племен, які постачали французам хутро. В цих умовах траппери, які переймали «туземний» спосіб життя, всі ті навички, які дозволяли індіанцям так добре орієнтуватися в лісах, стають майже єдиними постачальниками хутра. Вони проривалися через засади ірокезів, а наряду з цим і досліджували більш віддалені території. Але після закінчення війни з ірокезами траппери не поспішали повертатися до «традиційного» способу життя, адже скуповування хутра приносило значні доходи, а «туземний» спосіб життя для багатьох був привабливішим, ніж життя колоніста-землероба. Це в подальшому викликало серйозні конфлікти з єзуїтами та колоніальною адміністрацією, яким не подобалося засилля трапперів, що підривали моральні устої колоніального суспільства [3, с. 8-9].

Також цікаві зміни відбувалися в питаннях міжетнічних шлюбів в колонії. Єзуїти, які відомі своїм суворим дотриманням християнської моралі, не бачили порушення моральних устоїв в шлюбах між чоловіком-європейцем та дівчиною-туземкою, та навіть заохочували такі шлюби. На це впливав ряд факторів: по-

перше, для існування колонії були вигідні такі шлюби, адже колонізація здійснювалася переважно чоловіками, через що поставала проблема нестачі жіночого населення, яка могла бути вирішена таким чином; по-друге, єзуїти вбачали в таких шлюбах ще одну можливість асимілювати аборигенів, адже дружина-індіанка переймала б від свого чоловіка християнські цінності, а діти, народжені в таких сім'ях, з самого початку виховувалися б як осілі християни і переймали б традиційну європейську культуру. Але велися суперечки щодо питання, чи можливий такий шлюб, якщо дівчина не хрещена. У 1638 р. генерал єзуїтського ордену Муціо Віттелескі припинив ці дискусії заборонаю, наголошуючи на тому, що «віра повинна бути вище культури», і головною метою єзуїтських місіонерів є привести аборигенів до християнства, тож такі шлюби могли освячатися лише за умови, що наречена вже хрещена [5, с. 104].

Але християнізація шляхом міжетнічних шлюбів не дала значних результатів, і це напряду пов'язано з тенденцією «уходити в ліси» разом зі своєю дружиною, як часто робили траппери, та зі значними відмінностями в становищі жінки в європейському та індіанському суспільстві. В індіанському суспільстві жінки грали значну роль – могли впливати на рішення ради старійшин, займалися розподілом продовольства та проводили наряду с чоловіками деякі релігійні обряди. Також у них не існувало заборони на розлучення та дошлюбні стосунки, походження і родинні зв'язки визначалося за жіночою лінією. Спроби єзуїтів та католицької церкви нав'язати традиційний європейський образ моногамної сім'ї, на чолі якої стояв чоловік, зустрічали сильний опір з боку індіанок. Це також було однією з причин того, що аборигени дуже неохоче віддавали своїх дітей до місіонерських шкіл [2, с. 28-29].

Зміни в соціокультурному житті відбувалися і у корінних жителів Америки. Сама поява європейців, розповсюдження великої кількості незвичних предметів та технологій стало для індіанців культурним шоком та значно підірвало їхній традиційний устрій. Наприклад, дуже сильно падає роль і авторитет знахарів та шаманів, тому що вони виявилися нездатні лікувати невідомі нові хвороби, завезені європейцями. Розповсюдження вогнепальної зброї, капканів та інших знарядь, що значно підвищували ефективність полювання, робить непотрібними більшість обрядів та ритуалів, а торгівля хутром і товарообмін з французами витіснив виготовлення малоефективних примітивних знарядь праці. Європейські товари ширилися індіанськими племенами швидше, ніж вони встигали зустрітися із самими європейцями; наприклад, є відомим факт, що, коли французи вперше

зіткнулися з плем'ям монтаньє-наскапі, то знайшли у них плащі, ковдри, тканини та інші предмети, виготовлені в Європі [1, с. 157-158].

Єзуїти в Новій Франції також зробили великий внесок у вивчення індіанських мов, релігійних вірувань та загалом культури. Маючи на меті християнізувати туземців, єзуїти глибоко занурювалися в їх культуру, намагаючись рідною мовою донести до індіанців християнське вчення. Це викликає певні зміни в світогляді аборигенів, традиційні уявлення яких трансформуються, християнство дійсно вкоріняється в свідомість певної кількості індіанців. Зокрема, в їхніх релігійних віруваннях важливе місце починає займати «Великий Дух» – образ Ісуса Христа, переосмислений туземцями. Їм було складно уявити собі, що таке «Бог», але до появи європейців у них були добре розвинуті анімістичні вірування, тому Бог для них починає асоціюватися з Духом – Вождем всіх людей [1, с. 160-162]

Отже, можна зробити висновок, що між французькими колонізаторами Північної Америки та автохтонним населенням цих земель встановилися тісні та унікальні взаємовідносини, які в подальшому призвели до доволі специфічного і різноманітного соціокультурного життя в Новій Франції, а міжкультурні зв'язки, місіонерська діяльність єзуїтського ордену на цих землях та торговельні контакти чинили великий вплив і на економічний, і на політичний розвиток колонії.

Література

1. Акимов Ю. Г. Миссионеры и индейцы в колониальной Канаде: к вопросу о взаимодействии культур. Вестник Санкт-Петербургского университета. 2006. № 3. С. 160-162
2. Лим С. Ч. Проблемы просвещения коренного населения в Канаде в XVII в. Гуманитарные исследования в Восточной Сибири и на Дальнем Востоке. 2015. № 4. С. 22-29.
3. Тишков В. А. Страна кленового листа: начало истории. Москва : Наука, 1977. 144 с. URL: <https://readli.net/chitat-online/?b=1286215&pg=1>
4. Федин А. В. Источники и ранняя историография иезуитской миссии в первой половине XVII в. 2016. С. 114-115.
5. Федин А. В. Стратегии аккультурации: политика францизации в контексте иезуитской миссии в Новой Франции в первой половине XVII в. Самарский научный вестник. 2016. № 4. С. 104-107.
6. Черкасов П. П. Судьба империи: Очерк колониальной экспансии Франции в XVI–XX вв. Москва : Наука, 1983. 184 с.

Науковий керівник: Добролюбська Ю. А., д. філос. н., професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Наукове видання

**«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»**

Збірник матеріалів
Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

м. Одеса, 12 березня 2026 р.

Електронне видання. Підписано до друку 01.05.2026 р.
Формат 60 x 90 1/16 Умовн. друк. арк. 8,7
Наклад – 150 прим.